

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

ONDERWIJS AAN DE BEST PRESTERENDE LEERLINGEN IN PRIMAIR EN VOORTGEZET ONDERWIJS

TECHNISCHE VERANTWOORDING EN TABELLEN VAN
HET ONDERZOEK

Voorwoord

De Inspectie van het Onderwijs heeft een onderzoek uitgevoerd naar de kwaliteit van het onderwijs aan de cognitief best presterende leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs. In deze onderzoekstechnische verantwoording wordt verslag gedaan van dit onderzoek en worden de onderzoeksresultaten in tabellen gepresenteerd.

Deze onderzoeksverantwoording is ondersteunend aan de brochure 'Hoe gaan we om met onze best presterende leerlingen?' en digitaal beschikbaar via www.onderwijsinspectie.nl

Inhoud

Voorwoord	2
1. Onderzoeksverantwoording.....	4
1.1. Achtergrond en doel.....	4
1.2. Het onderzoek in het primair onderwijs (po)	4
1.2.1. Onderzoeksvragen po	4
1.2.2. Opzet themaonderzoek po	5
1.2.3. Respons en representativiteit po.....	6
1.3. Het onderzoek in het voortgezet onderwijs (vo)	7
1.3.1. Onderzoeksvragen vo	7
1.3.2. Opzet onderzoek vo	9
1.3.3. Respons en representativiteit vo.....	9
2. Tabellen primair onderwijs.....	12
2.1. Gegevens uit de vragenlijst basisscholen	12
2.2. Oordelen inspecteurs bezochte basisscholen	17
3. Tabellen voortgezet onderwijs.....	22
3.1. Gegevens uit de vragenlijst vwo-afdelingen	22
3.2. Oordelen inspecteurs bezochte vwo-afdelingen.....	30

1. Onderzoeksverantwoording

Dit hoofdstuk beschrijft allereerst de achtergrond en het doel van het onderzoek naar het onderwijs aan de (potentieel) cognitief best presterende leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs. Daarna worden per sector de onderzoeksvragen, de opzet van het onderzoek en de respons en representativiteit toegelicht.

1.1. Achtergrond en doel

De aandacht voor hoogbegaafdheid en de cognitief best presterende leerlingen in het onderwijs neemt toe. Uit onderzoek blijkt dat, in vergelijking met andere landen, Nederland relatief weinig leerlingen kent die heel goed presteren. Het aandeel goed presterende leerlingen lijkt zelfs af te nemen.

De inspectie wil vanuit haar taak om toe te zien op de kwaliteit van het onderwijs een beeld krijgen van hoe scholen juist voor de (potentieel) cognitief best presterende leerlingen het onderwijs inrichten.

Om dit in beeld te krijgen is in 2014 een themaonderzoek uitgevoerd in het primair en het voortgezet onderwijs. Dit onderzoek heeft een verkennend karakter. In het primair onderwijs is daarbij specifiek gekeken naar de leerlingen die landelijk gezien tot de twintig procent best presterende leerlingen behoren. Deze leerlingen stromen veelal door naar het vwo. Het onderzoek in het voortgezet onderwijs is daarom uitgevoerd in het vwo.

Vanwege de sectorspecifieke kenmerken zijn de centrale onderzoeksvraag en de daarvan afgeleide subvragen per sector geformuleerd. De verdere opzet van het themaonderzoek is op hoofdlijnen vergelijkbaar. In de uitvoering zijn echter op onderdelen verschillende keuzes gemaakt vanwege de lopende toezichtplanning.

1.2. Het onderzoek in het primair onderwijs (po)

1.2.1. Onderzoeksvragen po

Het themaonderzoek in het po is gericht op drie aandachtsgebieden:

- de beleidsmatige inkadering op de scholen;
- het signaleringsvraagstuk in combinatie met het stellen van passende doelen bij de onderwijsbehoefte van deze leerlingen;
- de afstemming en zorg in de klas.

Deze aandachtsgebieden zijn onderzocht aan de hand van de volgende centrale onderzoeksvraag:

Hoe richten scholen in het primair onderwijs het onderwijs aan de cognitief best presterende leerlingen in?

Deze centrale vraag is uitgesplitst in vijf subgebieden met bijbehorende deelvragen:

- A. Hebben scholen visie en uitgewerkt beleid om binnen het onderwijs te differentiëren voor de groep best presterende leerlingen? Welke onderwijsaanpassingen worden toegepast?
- B. Signaleert de school leerlingen die meer aankunnen dan het reguliere lesaanbod? Zo ja, hoe bepalen scholen welke leerlingen tot haar 'best presterende leerlingen' behoren en wat hun onderwijsbehoeften zijn? Worden er per leer-/ontwikkelgebied specifieke (ambitieuze) doelen gesteld?

- C. Op welke wijze differentiëren scholen in de lessen tussen leerlingen, toegespitst op de best presterende leerlingen?
Hoe wordt er in de groepen gebruik gemaakt van de mogelijkheden die leermiddelen bieden om te differentiëren in het aanbod voor de best presterende leerlingen? Op welke wijze wordt de instructie, verwerking en onderwijstijd in de groepen planmatig afgestemd op de best presterende leerlingen?
- D. Hoe (onderbouwd, doelgericht en planmatig) geeft de school invulling aan individueel maatwerk (leerlingenzorg)?
Zijn er op schoolniveau criteria geformuleerd wanneer individueel maatwerk nodig is, hoe worden de onderwijsbehoeften van de gesignaleerde leerlingen bepaald, hoe wordt er op een planmatige wijze invulling gegeven aan dat onderwijs en hoe wordt het resultaat daarvan geëvalueerd?
- E. Hoe bewaakt en verbetert de school het onderwijs aan de best presterende leerlingen? Heeft de school zicht op de omvang en onderwijsbehoefte van de subgroep best presterende leerlingen? Evalueert de school de opbrengsten en het onderwijsleerproces van de subgroep best presterende leerlingen? Werkt de school planmatig aan het verbeteren van het onderwijs aan de subgroep best presterende leerlingen?

1.2.2. Opzet themaonderzoek po

Het themaonderzoek bestaat uit twee delen: enerzijds een digitale vragenlijst en anderzijds een aantal schoolbezoeken.

De digitale vragenlijst is voorafgaand aan de schoolbezoeken uitgezet bij een representatieve steekproef van tweehonderd basisscholen, met het verzoek aan de directie en intern begeleider om deze gezamenlijk in te vullen. Omdat er zowel in de theorie als in de praktijk vele benamingen en omschrijvingen zijn voor de leerlingen die meer aankunnen, is in de vragenlijst de definitie vermeld die de inspectie in het themaonderzoek hanteert.

De (cognitief) best presterende leerlingen zijn de leerlingen die landelijk gezien voor begrijpend lezen of rekenen/wiskunde tot de 20 procent best presterende leerlingen behoren. Het gaat hierbij om leerlingen die bijvoorbeeld in de niveau-indeling van Cito voor begrijpend lezen of rekenen/wiskunde op niveau I scoren.

Daarnaast zijn vijftig van de basisscholen die een vragenlijst hebben ontvangen geselecteerd voor een schoolbezoek. De gegevens uit de schoolbezoeken zijn bedoeld om het beeld dat naar voren komt uit de vragenlijst te verifiëren en aan te scherpen.

De schoolbezoeken zijn uitgevoerd in combinatie met een zogeheten vierjaarlijks bezoek (4JB). Dit zijn gestandaardiseerde onderzoeken die eens in de vier jaar worden afgelegd op scholen die onder basistoezicht vallen. De steekproef van de te bezoeken scholen is dus niet aselekt getrokken. Er zitten bijvoorbeeld geen zwakke of zeer zwakke scholen tussen. Ook scholen met risico's in de eindresultaten zijn niet bezocht.

In het kader van dit onderzoek zijn twee lesbezoeken uitgevoerd, waarin instructielessen begrijpend lezen en rekenen/wiskunde in groep 5 en 7 zijn geobserveerd. Daarnaast is er een documentenanalyse uitgevoerd. Ook zijn er gesprekken gevoerd met de schoolleiding, de interne begeleiding, de leraren en zo'n acht leerlingen uit de groepen 5 tot en met 8. De school kreeg aan het einde van de dag een mondelinge terugkoppeling over de bevindingen.

Tijdens de bezoeken hebben inspecteurs een overzichtsformulier ingevuld.

1.2.3. Respons en representativiteit po

De digitale vragenlijst voor het themaonderzoek 'Onderwijs aan (potentieel) cognitief best presterende leerlingen' is uitgezet bij tweehonderd basisscholen. De respons bedraagt 96 procent. Daarnaast is er door inspecteurs een overzichtsformulier ingevuld voor de vijftig bezochte basisscholen. De respons daarvan is eveneens 96 procent.¹

Tabel 1.2a Respons themaonderzoek Onderwijs aan (potentieel) cognitief best presterende leerlingen po

	Totale steekproef	Respons	
	<i>n</i>	<i>n</i>	%
Basisscholen met een digitale vragenlijst	200	192	96
Basisscholen die zijn bezocht	50	48	96

Daarnaast is gekeken naar de representativiteit, ofwel in hoeverre zijn de basisscholen uit de steekproef een afspiegeling van de totale populatie van basisscholen. Onderstaande tabel toont de verdeling van verschillende kenmerken (bestuur, schoolgrootte, provincie en denominatie), voor de totale populatie basisscholen, de basisscholen die een vragenlijst hebben ingevuld en de basisscholen die zijn bezocht door een inspecteur. Wat betreft de verdeling van kenmerken wijken de scholen die de vragenlijst hebben ingevuld niet (statistisch) significant af van de populatie scholen. Hetzelfde geldt voor scholen die bezocht zijn. Met andere woorden, de bevroegde en bezochte scholen zijn in grote mate een representatieve afspiegeling van de totale populatie scholen.

Tabel 1.2b Representativiteit themaonderzoek Onderwijs aan (potentieel) cognitief best presterende leerlingen po

	Totale populatie basisscholen		Basisscholen met een vragenlijst		Basisscholen die zijn bezocht	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Bestuur						
Eénpitter	464	6,3	17	8,9	42	12,5
Meerpitter	6.938	93,7	175	91,1	6	87,5
Totaal	7.402	100,0	192	100,0	48	100,0
Schoolgrootte						
1-100	1.528	20,7	30	15,6	9	18,8
101-200	2.658	36,0	78	40,6	18	37,5
201-300	1.830	24,8	50	26,0	12	25,0
301-400	801	10,8	20	10,4	4	8,3
401-meer	566	7,7	14	7,3	5	10,4
Totaal	7.383	100,0	192	100,0	48	100,0
Provincie						
Groningen	314	4,2	9	4,7	1	2,1
Friesland	479	6,5	12	6,3	4	8,3
Drenthe	299	4,0	9	4,7	1	2,1
Overijssel	613	8,3	22	11,5	3	6,3
Flevoland	201	2,7	1	0,5	1	2,1
Gelderland	1.007	13,6	19	9,9	7	14,6
Utrecht	540	7,3	20	10,4	5	10,4
Noord-Holland	1.018	13,8	22	11,5	8	16,7

¹ Door praktische omstandigheden is een deel van de geplande onderzoeken niet uitgevoerd. Daardoor zijn er geen 50 basisscholen bezocht, maar 48.

Zuid-Holland	1.351	18,3	37	19,3	7	14,6
Zeeland	237	3,2	3	1,6	1	2,1
Noord-Brabant	932	12,6	24	12,5	5	10,4
Limburg	410	5,5	14	7,3	5	10,4
Totaal	7.401	100,0	192	100,0	48	100,0
Regio (o.b.v. provincie)						
Noord	1.092	14,8	30	15,6	6	12,5
Oost	1.821	24,6	42	21,9	11	22,9
Midden	3.146	42,5	82	42,7	21	43,8
Zuid	1.342	18,1	38	19,8	10	20,8
Totaal	7.401	100,0	192	100,0	48	100,0
Verdeling gemeenten						
buiten de steden	5.182	70,0	143	74,5	37	77,1
G32	701	9,5	19	9,9	5	10,4
G4	1.519	20,5	30	15,6	6	12,5
Totaal	7.402	100,0	192	100,0	48	100,0
Denominatie						
Openbaar	2.459	33,2	60	31,3	13	27,1
Rooms-katholiek	2.163	29,2	47	24,5	17	35,4
Protestants-christelijk	2.172	29,3	71	37,0	17	35,4
Overig bijzonder	608	8,2	14	7,3	1	2,1
Totaal	7.402	100,0	192	100,0	48	100,0

1.3. Het onderzoek in het voortgezet onderwijs (vo)

1.3.1 Onderzoeksvragen vo

Het onderzoek in het vo is gericht op drie aandachtsgebieden: opbrengstgericht werken, differentiatie (en maatwerk) en de ambitieuze schoolcultuur. Deze aandachtsgebieden zijn onderzocht aan de hand van de volgende centrale onderzoeksvraag:

Wat doen scholen om leerlingen op het vwo tot hogere resultaten te brengen?

De centrale vraag is onderverdeeld in onderstaande deelvragen.

A. Hebben scholen beleid om binnen het vwo-onderwijs te differentiëren voor de groep leerlingen die (potentieel) tot de beste 20 procent behoort en hoe bepalen ze deze groep?

1. Welk percentage van de vwo-afdelingen bepaalt welke leerlingen tot de (potentieel) beste 20 procent behoren? Welke criteria zijn daarbij meer en minder dominant of worden meer of minder gehanteerd? (Bijvoorbeeld om na te gaan of scholen deze 20 procent louter selecteren op grond van schoolprestaties of op grond van leerlingkenmerken (IQ, bagage, interesse) al dan niet in relatie (discrepantie) tot hun schoolprestaties?)
2. Welk percentage van de vwo-afdelingen heeft specifiek onderwijskundig beleid om de prestaties van deze (potentieel) beste presteerders te verhogen? Welk type beleid is daarbij meer of minder dominant of wordt meer of minder gehanteerd?

3. Welk percentage van de vwo-afdelingen voorziet hierbij duidelijk in individueel 'maatwerk'? Welke vormen van maatwerk worden meer of minder gehanteerd?
 4. Voor zover vwo-afdelingen specifiek onderwijskundig beleid hebben of in individueel maatwerk voorzien voor de verbetering van de prestaties van de betere leerling: welk deel van de scholen formuleert dit beleid in de officiële schooldocumenten als een concrete, meetbare beleidsdoelstelling? (Dus niet alleen als een algemene, globale intentie.)
- B. Is er binnen de lessen sprake van differentiatie tussen (groepen) leerlingen, toegespitst op de best presterende leerlingen?
1. In welk deel van de lessen is er sprake van gerichte differentiatie naar de (potentieel) betere leerling?
 2. In welk deel van de lessen krijgen leerlingen ruimte voor verbreding en verdieping van de lesstof?
 3. In welk deel van de lessen worden leerlingen voldoende uitgedaagd op hun eigen niveau? Op welke wijze wordt dit aangetoond, buiten de lesobservaties van de inspectie (observatie, beleving leerling/docent, prestatie-verbetering)?
 4. In welk deel van de lessen wordt differentiatie proactief ingezet door de docent? In welk deel van de lessen op aanvraag van een leerling?
- C. Heerst er op vwo-afdelingen een ambitieus leerklimaat?
1. In hoeveel vwo-afdelingen zijn er ambitieuze doelen opgesteld ter attentie van de prestaties en de competenties van leerlingen?
 2. In hoeveel vwo-afdelingen zijn docenten bereid en in staat om flexibele lesprogramma's en individuele trajecten voor leerlingen uit te voeren?
- D. Passen scholen hun organisatie, de benadering van de kwaliteitszorg en de invulling van professionele ontwikkeling van docenten aan op het onderwijs aan de (potentieel) beste 20 procent van de leerlingen?
1. Hoeveel vwo-afdelingen laten docenten scholen in het bieden van specifiek onderwijskundig beleid/ individueel maatwerk voor deze leerlingen? Welke soorten scholing worden in meer of mindere mate aangeboden?
 2. In hoeveel vwo-afdelingen zijn er specifieke docenten belast met de begeleiding van talentvolle leerlingen?
 3. Hoeveel vwo-afdelingen hebben de schoolorganisatie aangepast om (individueel) maatwerk te kunnen bieden? Welke aanpassingen komen daarbij in mindere of meerdere mate voor?
 4. Op welke wijze wordt het maatwerk aangetoond en geborgd (observatie, vakwerkplan, leermiddelen, toetsen, enquêtes leerlingen)?
 5. Hoeveel vwo-afdelingen ondervinden hindernissen als het gaat om het bieden van maatwerk/differentiatie/extra aanbod/examinering of andere vormen van certificering? Welke hindernissen worden vooral genoemd? (Later uitgesplitst naar wettelijke, personele en/of financiële hindernissen.)

E. Werken scholen opbrengstgericht ter attentie van de doelstelling om de resultaten van de 20 procent beste leerlingen te verbeteren?

1. Welk deel van de scholen heeft specifieke opbrengstdoelen gesteld voor de groep potentieel beste leerlingen?
2. Welk deel van de scholen stelt specifieke verbeterplannen op om beleidsdoelstellingen rond het verhogen van de resultaten van de potentieel beste leerlingen te realiseren?
3. Welk deel van de vwo-afdelingen meet hun voortgang ten opzichte van de doelstelling in het bestuursakkoord? Welke vormen van meting komen daarbij vooral voor? Welk deel van de scholen heeft (al) een vooruitgang kunnen meten?

1.3.2 Opzet onderzoek vo

Het onderzoek bestaat uit twee delen: enerzijds een digitale vragenlijst en anderzijds een aantal schoolbezoeken.

De digitale vragenlijst is voorafgaand aan de schoolbezoeken uitgezet bij een representatieve steekproef van vwo-afdelingen in het hele land. Hierbij is uitgegaan van 125 vwo-afdelingen, inclusief de scholen die worden bezocht. In de vragenlijst is kort toegelicht dat de vragen gaan over het onderwijs aan de (potentieel) cognitief best presterende leerlingen, ofwel de leerlingen waarvan de verwachting is dat zij de best presterende leerlingen zullen zijn bij de examenvakken van het vwo.

Daarnaast is een steekproef van vijftig vwo-afdelingen, die ook een vragenlijst hebben ontvangen, bezocht. De schoolbezoeken zijn uitgevoerd in combinatie met onderzoeken ten behoeve van het Onderwijsverslag 2013-2014 (24 vwo-afdelingen), aangevuld met scholen uit de zogenaamde Tweede tranche steekproef/vierjaarlijkse bezoeken (26 vwo-afdelingen). Er is enkel op de vwo-afdelingen binnen de twee steekproeven onderzoek verricht.

Tijdens de bezoeken hebben inspecteurs een overzichtsformulier ingevuld met aanvullende vragen.

1.3.3 Respons en representativiteit vo

De vragenlijst voor het themaonderzoek 'Onderwijs aan (potentieel) cognitief best presterende leerlingen' is uitgezet bij 125 vwo-afdelingen. De respons bedraagt 75 procent. Daarnaast is er door inspecteurs een overzichtsformulier ingevuld voor de vijftig bezochte vwo-afdelingen. De respons daarvan is ruim 90 procent.²

De foutenmarge bedraagt, bij deze respons, voor de vragenlijst 9 procent en voor het overzichtsformulier 14 procent.

Een foutenmarge van 9 procent betekent dat wanneer uit je onderzoek blijkt dat bij 50 procent van de vwo-afdelingen iets voorkomt, dit percentage tussen de 41-59 procent kan liggen (met een betrouwbaarheidsniveau van 95 procent). Er is een kans van 5 procent dat de werkelijke waarde buiten het berekende interval ligt.

² Door praktische omstandigheden is één van de geplande onderzoeken niet uitgevoerd. Daardoor zijn er geen 50 vwo-afdelingen bezocht, maar 49.

Tabel 1.3a. Respons themaonderzoek Onderwijs aan (potentieel) cognitief best presterende leerlingen vo

	Totale steekproef		Respons	
	n	%	n	%
Vwo-afdelingen met een digitale vragenlijst	125		97	78
Vwo-afdelingen die zijn bezocht	50		49	98

Daarnaast is gekeken naar de representativiteit, ofwel in hoeverre zijn de vwo-afdelingen uit de steekproef een afspiegeling van de totale populatie van vwo-afdelingen. Onderstaande tabel toont de verdeling van verschillende kenmerken (schoolsamenstelling, grootte, regio en denominatie), voor de totale populatie vwo-afdelingen, de vwo-afdelingen die een vragenlijst hebben ingevuld en de vwo-afdelingen die zijn bezocht door een inspecteur. Wat betreft de verdeling van kenmerken wijken de vwo-afdelingen die de vragenlijst hebben ingevuld niet (statistisch) significant af van de populatie scholen. Hetzelfde geldt voor de vwo-afdelingen die bezocht zijn. Met andere woorden, de bevroegde en bezochte vwo-afdelingen zijn in grote mate een representatieve afspiegeling van de totale populatie vwo-afdelingen.

Tabel 1.3b. Representativiteit themaonderzoek Onderwijs aan (potentieel) cognitief best presterende leerlingen vo

	Totale populatie vwo-afdelingen		Vwo-afdelingen met een vragenlijst		Vwo-afdelingen die zijn bezocht	
	n	%	n	%	n	%
Schoolsamenstelling						
Vmbo-b-k-gt-havo-vwo	101	17,4	16	16,5	5	10,2
Vmbo-gt-havo-vwo	247	42,5	35	36,1	20	40,8
Havo/vwo	183	31,5	35	36,1	15	30,6
Vwo	50	8,6	11	11,3	9	18,4
Totaal	581	100,0	97	100,0	49	100,0
Afdelingsgrootte						
<100	106	18,2	9	9,3	6	12,2
100-250	162	27,9	29	29,9	10	20,4
250-500	257	44,2	46	47,4	24	49,0
500+	56	9,6	13	13,4	9	18,4
Totaal	581	100,0	97	100,0	49	100,0
Provincie						
Groningen	27	4,6	0	0,0	0	0,0
Friesland	24	4,1	3	3,1	1	2,0
Drenthe	14	2,4	4	4,1	2	4,1
Overijssel	47	8,1	5	5,2	3	6,1
Flevoland	15	2,6	4	4,1	1	2,0
Gelderland	69	11,9	10	10,3	4	8,2
Utrecht	45	7,7	9	9,3	6	12,2
Noord-Holland	91	15,7	18	18,6	11	22,4
Zuid-Holland	132	22,7	24	24,7	10	20,4
Zeeland	12	2,1	1	1,0	0	0,0
Noord-Brabant	76	13,1	11	11,3	6	12,2
Limburg	29	5,0	8	8,2	5	10,2
Totaal	581	100,0	97	100,0	49	100,0
Regio (o.b.v. provincie)						
Noord	65	11,2	7	7,2	3	6,1
Oost	116	20,0	15	15,5	7	14,3

Midden	283	48,7	55	56,7	28	57,1
Zuid	117	20,1	20	20,6	11	22,4
Totaal	581	100,0	97	100,0	49	100,0
Verdeling gemeenten						
Buiten de steden	328	56,5	50	51,5	28	57,1
G32	172	29,6	27	27,8	14	28,6
G4	81	13,9	20	20,6	7	14,3
Totaal	581	100,0	97	100,0	49	100,0
Denominatie						
Openbaar	171	29,4	29	29,9	14	28,6
Rooms-katholiek	137	23,6	29	29,9	15	30,6
Protestants-christelijk	101	17,4	14	14,4	7	14,3
Overig bijzonder	172	29,6	29	29,9	13	26,5
Totaal	581	100,0	29	29,9	49	100,0

2. Tabellen primair onderwijs

2.1 Gegevens uit de vragenlijst basisscholen

De digitale vragenlijst is ingevuld door 192 scholen; dit is een respons van 96 procent. De gegevens uit de vragenlijst zijn representatief voor de totale populatie van basisscholen.

De gegevens uit onderstaande tabellen zijn rechtstreeks afgeleid uit de antwoorden van de basisscholen.

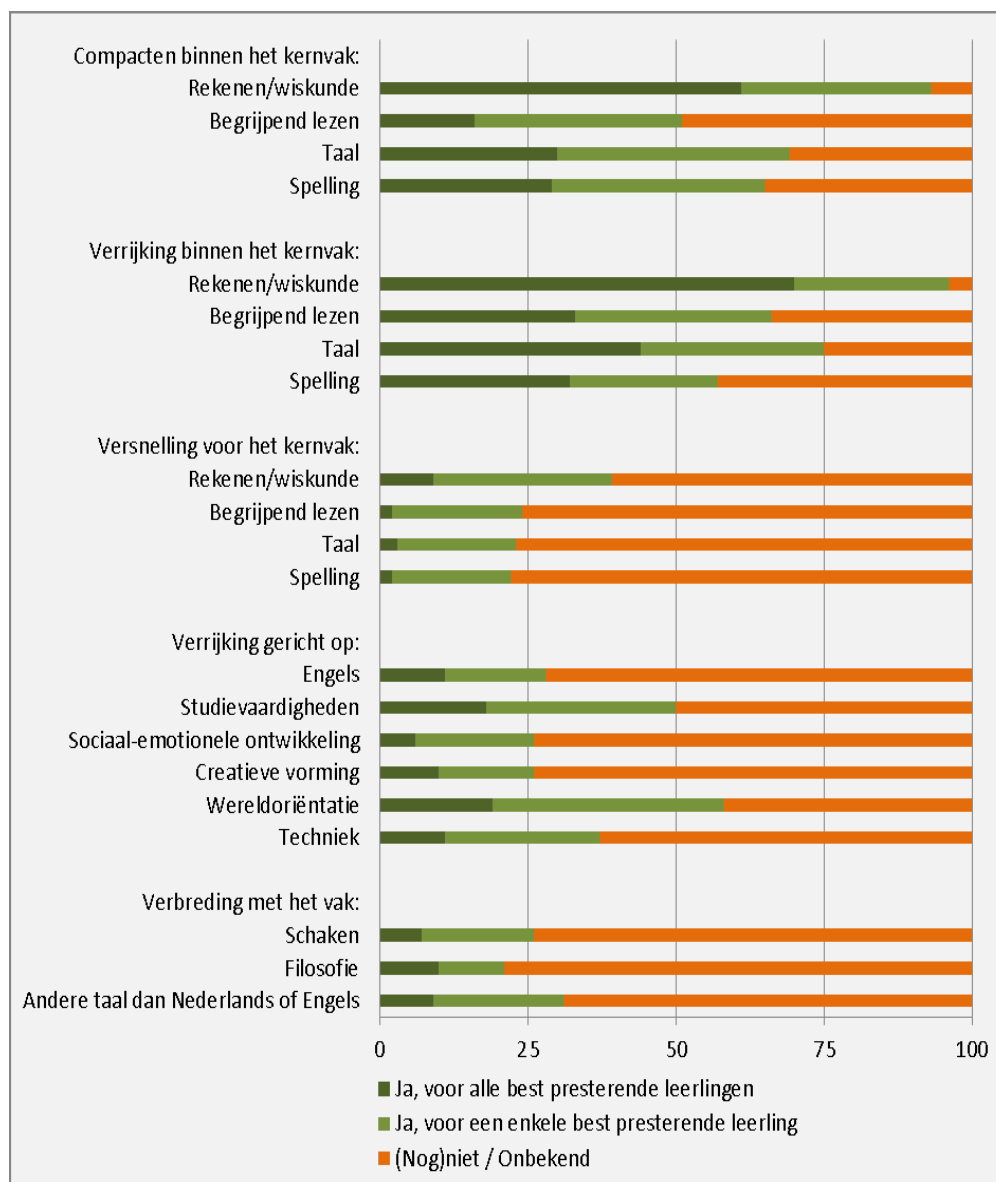
Tabel 2.1a Visie en beleid gericht op het onderwijs aan de (cognitief) best presterende leerlingen

	In ontwikkeling	Ja
In visie specifiek aandacht voor onderwijs aan (enkele van) de best presterende leerlingen (n=192)	38%	56%
De visie is uitgewerkt in specifiek beleid en/of afspraken (n=179)	47%	50%
Het beleid en/of afspraken is opgesteld op (n=90)		
- schoolniveau	-	96%
- bestuursniveau	-	43%
- niveau van het samenwerkingsverband	-	12%
Het beleid en/of afspraken is vastgelegd in (n=90)		
- het schoolplan	-	32%
- de schoolgids	-	44%
- een beleidsplan	-	70%
- een zorgdocument	-	56%
- een jaarplan	-	28%
- een ander document	-	22%
In het beleid beschreven onderwijsaanpassingen (n=90)		
- in de eigen groep	-	98%
- groepsoverstijgend	-	70%
- buiten de eigen school	-	50%
De doelgroep van het beleid en/of afspraken is (n=90)		
- de best presterende leerlingen (volgens definitie onderzoek)	-	77%
- hoogbegaafde leerlingen	-	76%
- meerbegaafde leerlingen	-	76%
- jonge leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong	-	61%
- leerlingen die uitblinken op één bepaald vakgebied	-	48%
- leerlingen die uitblinken op meerdere vakgebieden	-	51%

Tabel 2.1b Kennis en faciliteiten van het team gericht op het onderwijs aan de (cognitief) best presterende leerlingen

	Ja
In de afgelopen vijf jaar is door één of meerdere teamleden een studietraject of scholing gevolgd gericht op het onderwijs aan (enkele van) de best presterende leerlingen (n=187)	72%
In dit schooljaar is budget gereserveerd voor bij- of nascholing gericht op het onderwijs aan (enkele van) de best presterende leerlingen (n=187)	33%
Het studietraject of scholing is gevolgd door (n=135)	
- de directie	29%
- de intern begeleider	65%
- de leraar van de plusgroep	27%
- de specialist meer- en hoogbegaafdheid	19%
- één leraar of enkele leraren	41%
- het gehele team	27%

Figuur 2.1a Manieren waarop basisscholen in de eigen groep tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van de (cognitief) best presterende leerlingen (percentages, n=187)

Tabel 2.1d Gebruik van signaleringsinstrumenten en werkwijze/protocol signalering (n=187)

	Ja
Gebruik intake-instrument en/of intakevragenlijst	
- ja, bij alle leerlingen	40%
- ja, bij instroom in groep 1 of 2	32%
- in ontwikkeling/nee	29%
Eenduidige werkwijze (protocol) voor signalering ontwikkelingsvoorsprong	
- ja, voor de groepen 1 en 2	49%
- ja, voor de groepen 3 tot en met 8	55%
- in ontwikkeling	34%
- nee	14%

Tabel 2.1e Componenten en instrumenten voor het signaleren van een eventuele ontwikkelingsvoorsprong (n=161)

	Groep 1 en 2	Groep 3 tot en met 8
Componenten		
- ontwikkeling van cognitieve vaardigheden	94%	99%
- ontwikkeling van sociaal-emotionele vaardigheden	89%	86%
- ontwikkeling van motorische vaardigheden	48%	22%
- ontwikkeling van creatieve vaardigheden/denkvermogen	65%	73%
- ontwikkeling van de werkhouding	75%	86%
Instrumenten		
- signalering door groepsleerkracht	96%	97%
- (observatie-)instrumenten voor meer- en hoogbegaafde leerlingen	54%	67%
- portfolio	9%	7%
- aanvullende observaties	74%	73%
- gesprekken met de ouders	91%	96%
- gesprekken met de leerling	52%	85%
- collegiale consultatie	40%	45%
- leerlingvolgsysteem	88%	98%
- externe onderzoeksgegevens	60%	85%

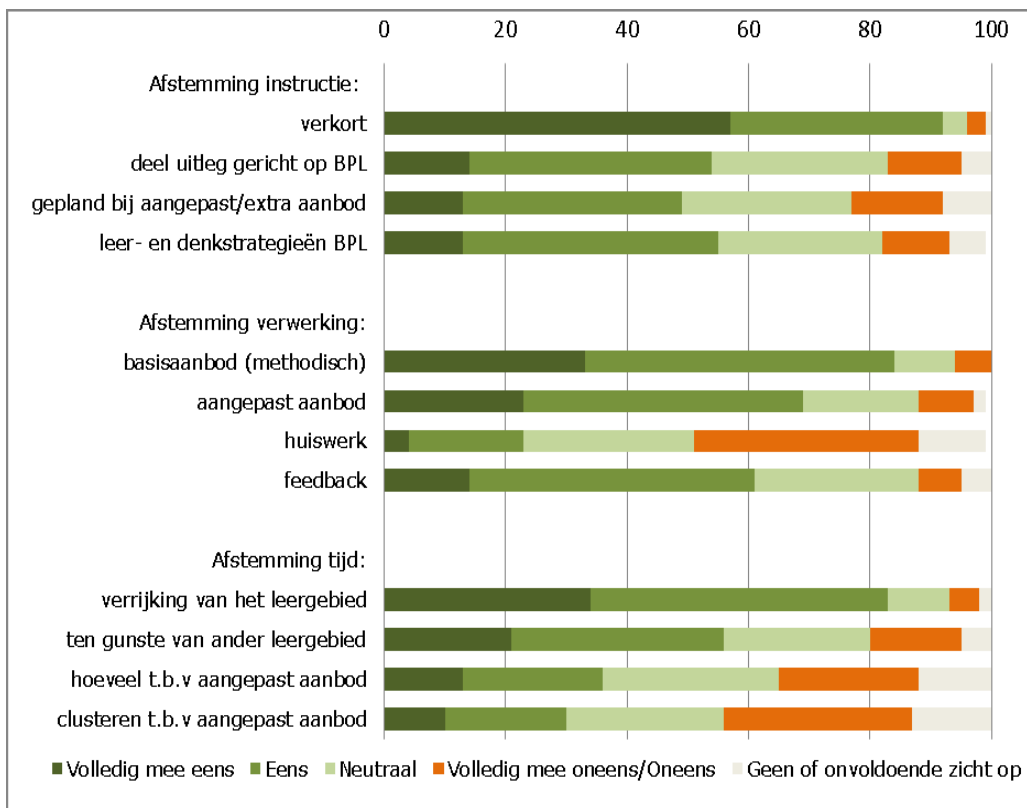
Tabel 2.1f Volgen en analyseren van de ontwikkeling van de (cognitief) best presterende leerlingen (n=187)

	Ja, altijd	Ja, meestal	Ja, incidenteel	Nee, (nog) niet
Foutenanalyse van toetsen leerlingvolgsysteem als onder het gebruikelijke niveau wordt gescoord	29%	30%	27%	14%
Diagnostische gesprekjes als op toetsen leerlingvolgsysteem onder het gebruikelijke niveau wordt gescoord	15%	31%	40%	14%
Doortoetsen als (herhaald) een hoge score op toetsen leerlingvolgsysteem wordt behaald	16%	28%	32%	24%
Diagnostische gesprekjes als op methodegebonden toetsen onder het gebruikelijke niveau wordt gescoord	17%	37%	32%	14%
Gebruik van andere toetsen (naast leerlingvolgsysteem en methodegebonden) of observatie-instrumenten om prestaties en ontwikkeling in beeld te krijgen	13%	10%	19%	59%
Voorafgaand aan een blok/leerinhouden toetsen in hoeverre de stof al wordt beheerst	7%	21%	39%	33%

Tabel 2.1g Volgen en analyseren van de ontwikkeling van de (cognitief) best presterende leerlingen (n=187)

	Ja
Voor welk leergebied zijn de leraren het best in staat een goede analyse te maken	
- rekenen/wiskunde	81%
- begrijpend lezen	1%
- taal	2%
- spelling	11%
Voor welk leergebied vinden de leraren het moeilijk om een goede analyse te maken	
- rekenen/wiskunde	2%
- begrijpend lezen	73%
- taal	44%
- spelling	11%

Figuur 2.1b Afstemming gericht op best presterende leerlingen (percentages, n=187)Tabel

2.1h Geplande afstemming van instructie en verwerking gericht op (cognitief) best presterende leerlingen per leergebied (n=187)

	Ja
Geplande afstemming instructie en verwerking voor	
- rekenen/wiskunde	93%
- begrijpend lezen	35%
- taal	44%
- spelling	47%
- Engels	3%
- wereldoriëntatie	20%

Tabel 2.1i Zorg voor (cognitief) best presterende leerlingen (n=187)

	In ontwikkeling	Ja
Vastgelegde criteria waarin is aangegeven		
- dat de cognitieve ontwikkeling stagneert	38%	16%
- dat de cognitieve ontwikkeling een substantiële voorsprong laat zien	38%	27%
- dat de sociaal-emotionele ontwikkeling zorgelijk is	40%	24%
De school heeft best presterende zorgleerlingen waarvoor	-	70%
De gegevens worden geanalyseerd	15%	82%
Een handelingsplanning wordt opgesteld	28%	52%

Tabel 2.1j De kwaliteit van onderdelen van kwaliteitszorg specifiek gericht op het onderwijs aan de (cognitief) best presterende leerlingen (n=187)

	In ontwikkeling	Ja
Doelen voor de resultaten aan het eind van de basisschoolperiode	35%	8%
Doelen voor de tussenresultaten	37%	28%
Evaluatie van de eind- en tussenresultaten	47%	27%
Evaluatie van het onderwijsleerproces	48%	31%
Beleidsprioriteiten voor verbeteringen	49%	31%
Borging van gerealiseerde verbeteringen	46%	30%

2.2 Oordelen inspecteurs bezochte basisscholen

De inspecteurs hebben op alle bezochte scholen een overzichtsformulier ingevuld met hun oordelen over de afstemming, het stellen van doelen, het bepalen van de onderwijsbehoefte, het signaleren, de zorg en de kwaliteitszorg van het onderwijs aan de (cognitief) best presterende leerlingen. Het overzichtsformulier is door de inspecteurs ingevuld voor 48 scholen; dit is een respons van 96 procent.

De bezochte scholen zijn geselecteerd rekening houdend met kenmerken zoals schoolgrootte, regio e.d. Het is echter geen aselechte steekproef. Hiermee dient rekening te worden gehouden bij de interpretatie van onderstaande gegevens.

In zijn algemeenheid kan worden geconcludeerd dat de inspecteurs de kwaliteit van het onderwijs aan de best presterende leerlingen over het geheel bekeken, negatiever beoordelen dan de scholen zelf.

Tabel 2.2a Afstemming onderwijs op (cognitief) best presterende leerlingen (n=48)

Afstemming instructie basisaanbod (methodisch)	
- voor (bijna) alle leergebieden verkorte instructie, waarbij een deel van de instructie expliciet bedoeld is voor de BPL	2%
- voor (bijna) alle leergebieden verkorte instructie	38%
- voor een enkel leergebied verkorte instructie	31%
- geen eenduidige lijn tussen de leerjaren	10%
- niet/nauwelijks	19%
Afstemming instructie aangepaste aanbod	
- op vaste momenten in de week (minimaal twee keer 10 minuten)	6%
- ad-hoc keuze van leraar	10%
- op aanvraag leerlingen	25%
- leermiddelen zijn zo dat extra instructie niet nodig is	2%
- geen eenduidige lijn tussen de leerjaren	13%
- niet / nauwelijks / onbekend	44%
Afstemming verwerking basisaanbod (methodisch)	
- voor (bijna) alle leergebieden volgens compactingprogramma, richtlijnen methode of schoolafspraken	25%
- voor een enkel leergebied volgens compactingprogramma, richtlijnen methode of schoolafspraken	54%
- keuze leraar	10%
- geen eenduidige lijn tussen de leerjaren	6%
- niet / nauwelijks / onbekend	4%
Afstemming verwerking aangepaste aanbod	
- aangepast werk als 'moet-werk' op dag-/weektaak	29%

- aangepast werk als 'mag-werk' op dag-/weektaak	27%
- in de groepen liggen extra materialen waaraan leerlingen kunnen werken	17%
- geen eenduidige lijn tussen de leerjaren	13%
- niet / nauwelijks / onbekend	14%
Eisen verwerking aangepast aanbod	
- ja, beheersing kennis- en vaardigheden-doelen	4%
- ja, minimale tijdsbesteding	19%
- ja, minimale hoeveelheid	29%
- geen eenduidige lijn tussen de leerjaren	29%
- niet / nauwelijks	35%
Feedback verwerking aangepaste aanbod	
- ja, wekelijks op de kwaliteit van het gemaakte werk	13%
- ja, ongeveer één keer per maand op de kwaliteit van het gemaakte werk	13%
- geen eenduidige lijn tussen de leerjaren	31%
- niet / nauwelijks / onbekend	42%

Tabel 2.2b Stellen doelen voor (cognitief) best presterende leerlingen (n=48)

Voor het reguliere methodische aanbod in vergelijking met de andere leerlingen	
- dezelfde doelen met een hoger beheersingsniveau én verrijgingsdoelen uit het methodische aanbod	19%
- dezelfde doelen met een hoger beheersingsniveau	42%
- dezelfde doelen en hetzelfde beheersingsniveau	29%
- geen eenduidige lijn tussen de leerjaren / leergebieden / onbekend	10%
Voor het aangepaste aanbod	
- ja, voor alle best presterende leerlingen	17%
- ja, maar alleen voor een enkele best presterende (zorg-)leerling	10%
- geen eenduidige lijn tussen leerjaren	6%
- nee	63%
De leerlingen worden betrokken bij de aangepaste doelen	
- ja, alle best presterende leerlingen	4%
- ja, een enkele best presterende leerling	15%
- nee	33%
- niet van toepassing, worden geen aangepaste doelen geformuleerd / onbekend	48%

Tabel 2.2c Onderwijsbehoefte (cognitief) best presterende leerlingen (n=48)

Wijze formulering / bepaling onderwijsbehoefte	
- per individuele best presterende leerling (meer dan alleen uitdaging nodig)	8%
- voor de groep best presterende leerlingen (meer dan alleen uitdaging nodig)	8%
- benoemen behoefte aan meer cognitieve uitdaging voor een leergebied	48%
- geen eenduidige lijn tussen de leerjaren	15%
- niet	17%
- anders / onbekend	4%

Tabel 2.2d Systematisch volgen en analyseren van de ontwikkeling van (cognitief) best presterende leerlingen (n=48)

	Ja
De leraren volgen de ontwikkeling voor Nederlandse taal en rekenen/wiskunde	88%
De leraren maken (fouten)analyses van de resultaten	65%
De leraren trekken conclusies uit deze resultaten voor de afstemming	50%
De leraren volgen en beoordelen de resultaten van aangepast werk	19%
De leraren toetsen door als leerlingen (herhaald) een hoge score laten zien	33%
De leraren voeren diagnostische gesprekjes als onder het gebruikelijke niveau wordt gescoord	33%
De leraren toetsen voorafgaand aan een blok/leerinhouden in hoeverre de stof wordt beheerst	17%

Tabel 2.2e De kwaliteit van de zorg voor de school in zijn geheel en ingezoomd op de best presterende leerlingen (BPL) (n=48)

	Voldoende kwaliteit school in zijn geheel	Voldoende kwaliteit ingezoomd op BPL
8.1 De school signaleert vroegtijdig welke leerlingen zorg nodig hebben	100%	69%
8.2 Op basis van een analyse van de verzamelde gegevens bepaalt de school de aard van de zorg voor de zorgleerlingen	44%	29%
8.3 De school voert de zorg planmatig uit	56%	31%
8.4 De school evalueert regelmatig de effecten van de zorg	50%	25%

Tabel 2.2f Aandacht voor andere dan cognitieve talenten (n=48)

	Ja
Nee, niet specifiek	65%
Ja, op praktisch gebied	2%
Ja, op technisch gebied	10%
Ja, op creatief gebied	23%
Ja, op sociaal gebied	8%
Ja, op muzikaal gebied	15%

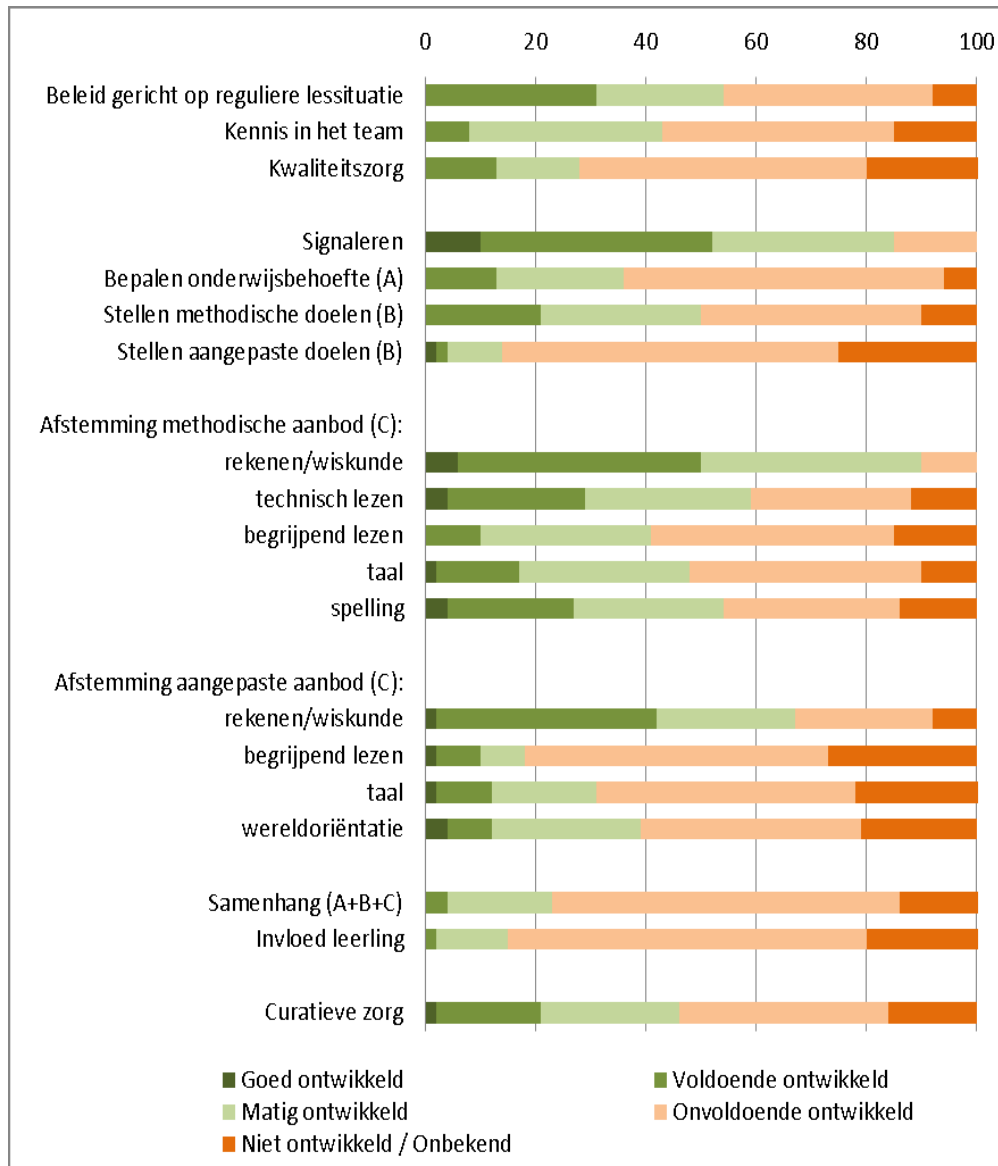
Tabel 2.2g De kwaliteit van de kwaliteitszorg voor de school in zijn geheel en ingezoomd op de (cognitief) best presterende leerlingen (BPL) (n=48)

	Voldoende kwaliteit school in zijn geheel	Voldoende kwaliteit ingezoomd op BPL
9.1 De school heeft inzicht in de onderwijsbehoeften van haar leerlingenpopulatie	85%	50%
9.2 De school evalueert jaarlijks de resultaten van de leerlingen	96%	35%
9.3 De school evalueert regelmatig het onderwijsleerproces	52%	17%
9.4 De school werkt planmatig aan verbeteractiviteiten	81%	38%
9.5 De school borgt de kwaliteit van het onderwijsleerproces	77%	27%

Tabel 2.2h Voorbeelden van genoemde aandachtspunten/knelpunten (=selectie uit gegeven antwoorden)

Personeel en deskundigheid
<ul style="list-style-type: none"> - deskundigheid vooral bij één leraar - we weten te weinig wat deze leerlingen nodig hebben - hoe omgaan met combinatie hoogbegaafdheid en specifieke sociaal-emotionele problematiek - leraren denken nog te veel dat uitdaging voldoende is en er geen instructie nodig is - analysevaardigheden van leraren vergroten ook gericht op deze groep leerlingen - leraren durven deze leerlingen nog onvoldoende 'los te laten'
Organisatorisch
<ul style="list-style-type: none"> - het werken met meerdere instructiegroepen, waardoor tijdgebrek ontstaat voor begeleiding van de betere leerlingen - volle klassen, meer aandacht voor de 'onderkant' - nog te leerkrachtafhankelijk, lijn in de school nog onvoldoende duidelijk - waar is de grens aan wat leraren kunnen uitvoeren in de groep - onvoldoende tijd beschikbaar om beleid te formuleren en te implementeren
Instrumenten en leermiddelen
<ul style="list-style-type: none"> - onze school heeft nog te weinig aanvullende materialen - er is wel materiaal te koop, maar het ontbreekt aan tijd om je er voldoende in te verdiepen en het juiste te kiezen - te weinig computers, die soms ook niet goed werken - voor deze leerlingen durven schrappen in gebruikte methoden - onvoldoende informatie over wat het beste werkt
Diagnostiek en toetsing
<ul style="list-style-type: none"> - hoe signaleer je tijdig, met name bij de kleuters en onderpresteerders - behoefte aan een signaleringsinstrument - goed signaleren en diagnosticeren kost tijd - lastig om de goede onderwijsbehoefte te formuleren
Financiën
<ul style="list-style-type: none"> - geen budget (meer) voor plusklas - op jaarbasis beperkt budget beschikbaar voor aanvullende materialen
Wet- en regelgeving
<ul style="list-style-type: none"> - n.v.t.

Figuur 2.2a Oordeel inspecteurs over de ontwikkelingsfase van het onderwijs aan de cognitief best presterende leerlingen (percentages, n=48)

3. Tabellen voortgezet onderwijs

3.1. Gegevens uit de vragenlijst vwo-afdelingen

De digitale vragenlijst is ingevuld door 97 vwo-afdelingen; dit is een respons van 78 procent. De gegevens uit de vragenlijst zijn representatief voor de totale populatie van vwo-afdelingen. De gegevens uit onderstaande tabellen zijn rechtstreeks afgeleid uit de antwoorden van de vwo-afdelingen. Omwille van de leesbaarheid zijn de antwoordcategorieën waar scholen voorbeelden konden geven ingedikt.

Tabel 3.1a Organisatie van het onderwijs ingericht voor de (cognitief) best presterende leerlingen via een extra voorziening (percentages, n=97)

	Ja
Ja, nl. technasium	21%
Ja, nl. aparte groepen gericht op externe diplomering (Cambridge, DELF, Goethe, DELE)	70%
Ja, nl. begaafdheidsprofiel	11%
Ja, nl. bèta-excellent	29%
Ja, nl. tweetalig onderwijs	23%
Ja, nl. kunstprofiel	18%
Ja, nl. plus-klassen	26%
Ja, nl. LOOT	5%
Ja, nl. ELOS	5%
Ja, nl. dans-muziek (DAMU-regeling)	4%
Ja, nl. gymnasium	61%
Ja, nl...	63%
Nee	4%

Tabel 3.1b Aanbod dat de school biedt (percentages, n=97)

	Ja
Breder vakkenaanbod (behorende tot de school / examenvakken)	80%
Extra vakken die niet behoren tot de school / examenvakken (bijv. Chinees)	45%
Verdiepingsmogelijkheden binnen de les (compacten en verrijken)	52%
Afspraken over (gedifferentieerde) didactiek binnen vakgroepen	30%
Externe diplomering (bijvoorbeeld Cambridge, Delf, Goethe, Dele certificering)	78%
Andere groepering van leerlingen	21%
Doorbreken van jaarklassensysteem voor individuele leerlingen (versnellen per vak)	22%
Leerlingen werken met eigen leervragen en doelen	23%
School geeft ruimte of biedt extra-curriculair programma	64%
Specifiek aanbod voor onderpresteerders	16%
Per vak jaar eerder CE afleggen	14%
Ander maatwerk, nl...	42%
Ander maatwerk, nl...	12%
Wij bieden deze leerlingen niets (extra) aan.	0%

Tabel 3.1c Aanbod is structureel of incidenteel beleid

	Ja	Incidenteel	Structureel
	<i>n</i>	%	%
Breder vakkenaanbod (behorende tot de school/examenvakken)	78	9	91
Extra vakken die niet behoren tot de school/examenvakken (bijv. Chinees)	44	16	84
Verdiepingsmogelijkheden binnen de les (compacten en verrijken)	50	30	70
Afspraken over (gedifferentieerde) didactiek binnen vakgroepen	29	21	79
Externe diplomering (bijvoorbeeld Cambridge, Delf, Goethe, Dele certificering)	76	14	86
Andere groepering van leerlingen	20	15	85
Doorbreken van jaarklassensysteem voor individuele leerlingen (versnellen per vak)	21	71	29
Leerlingen werken met eigen leervragen en doelen	22	36	64
School geeft ruimte of biedt extra-curriculair programma	62	21	79
Specifiek aanbod voor onderpresteerders	16	12	88
Per vak jaar eerder CE afleggen	14	71	29

Tabel 3.1d Aanbod is individueel of in groepen

	Ja	Individueel	In groepen
	<i>n</i>	%	%
Breder vakkenaanbod (behorende tot de school / examenvakken)	78	49	59
Extra vakken die niet behoren tot de school / examenvakken (bijv. Chinees)	44	41	66
Verdiepingsmogelijkheden binnen de les (compacten en verrijken)	50	60	58
Afspraken over (gedifferentieerde) didactiek binnen vakgroepen	29	45	72
Externe diplomering (bijvoorbeeld Cambridge, Delf, Goethe, Dele certificering)	76	37	74
Andere groepering van leerlingen	20	20	80
Doorbreken van jaarklassensysteem voor individuele leerlingen (versnellen per vak)	21	95	10
Leerlingen werken met eigen leervragen en doelen	22	73	41
School geeft ruimte of biedt extra-curriculair programma	62	65	56
Specifiek aanbod voor onderpresteerders	16	75	44
Per vak jaar eerder CE afleggen	14	100	

Tabel 3.1e Aanbod is vraaggestuurd of aanbodgestuurd

	Ja	Vraaggestuurd	Aanbodgestuurd
	<i>n</i>	%	%
Breder vakkenaanbod (behorende tot de school / examenvakken)	78	50	71
Extra vakken die niet behoren tot de school / examenvakken (bijv. Chinees)	44	32	89
Verdiepingsmogelijkheden binnen de les (compacten en verrijken)	50	54	68
Afspraken over (gedifferentieerde) didactiek binnen vakgroepen	29	48	83
Externe diplomering (bijvoorbeeld Cambridge, Delf, Goethe, Dele certificering)	76	36	78

Andere groepering van leerlingen	20	40	75
Doorbreken van jaarklassensysteem voor individuele leerlingen (versnellen per vak)	21	95	14
Leerlingen werken met eigen leervragen en doelen	22	86	50
School geeft ruimte of biedt extra-curriculair programma	62	50	76
Specifiek aanbod voor onderpresteerders	16	69	69
Per vak jaar eerder CE afleggen	14	93	21

Tabel 3.1f Moment waarop wordt bepaald of een leerling tot de doelgroep behoort (n=97)

	n	%
Bij inschrijving	57	59
Leerjaar 1	53	55
Leerjaar 2	32	33
Leerjaar 3	35	36
Leerjaar 4	40	41
Leerjaar 5	26	27
Leerjaar 6	19	20
Niet van toepassing / Wij bepalen dit niet	12	12

Tabel 3.1g Bepaalt incidenteel of structureel of een leerling tot de doelgroep behoort (n=94)

	Ja	Incidenteel	Structureel
	n	%	%
Bij inschrijving	57	5	95
Leerjaar 1	53	13	87
Leerjaar 2	32	19	81
Leerjaar 3	35	9	91
Leerjaar 4	40	22	78
Leerjaar 5	26	23	77
Leerjaar 6	19	21	79

Tabel 3.1h Wijze van bepaling of een leerling tot de doelgroep behoort (n=94)

	Ja	o.b.v. schoolresultaten	o.b.v. intelligentie-/diagnostisch onderzoek	o.b.v. motivatie leerling/eigen keuze leerling/ouders	wordt niet specifiek bepaald	anders
	n	%	%	%	%	%
Bij inschrijving	57	89	51	70	-	11
Leerjaar 1	53	79	45	58	-	6
Leerjaar 2	32	94	19	69	-	9
Leerjaar 3	35	97	23	77	-	6
Leerjaar 4	40	95	10	85	2	8
Leerjaar 5	26	96	8	77	-	8
Leerjaar 6	19	89	5	79	5	-

Tabel 3.1i Het onderwijskundig beleid voor het onderwijs aan de best presterende leerlingen is vastgelegd in (percentages, n=97)

	Ja	
	<i>n</i>	%
Ja, nl. in leerlijnen	32	33
Ja, nl. met competentieprofielen	11	11
Ja, nl. omschrijven specifieke zorg en ondersteuning	21	22
Ja, nl. richtlijnen voor maatwerk	24	25
Ja, nl. ...	34	35
Nee	22	23

Tabel 3.1j Concrete doelen geformuleerd voor de effecten van het beleid voor de best presterende leerlingen (percentages, n=97)

	Ja	
	<i>n</i>	%
Ja, op het gebied van hun schoolprestaties	32	33
Ja, op het gebied van behaalde competenties	24	25
Ja, anders namelijk ...	25	26
Nee	36	37

Tabel 3.1k Analyse/evaluatie effecten beleid als doelen zijn geformuleerd (percentages, n=61)

	Ja	
	<i>n</i>	%
Ja, a.h.v. rapportcijfers	41	67
Ja, a.h.v. behaalde competenties	17	28
Ja, a.h.v. CE-cijfers	24	39
Ja, a.h.v. het verschil tussen SE en CE	15	25
Ja, a.h.v. het aantal examenvakken	18	30
Ja, a.h.v. rendement onderbouw	19	31
Ja, a.h.v. rendement bovenbouw	14	23
Ja, a.h.v. leerlingvolgsysteem	24	39
Ja, a.h.v. portfolio's	15	25
Ja, a.h.v. genormeerde toetsen	17	28
Ja, a.h.v. plaatsing in vervolgonderwijs	6	10
Ja, a.h.v. succes in vervolgonderwijs	6	10
Ja, a.h.v. externe diplomering	21	34
Ja, a.h.v. vrijstelling in vervolgonderwijs	3	5
Ja, a.h.v. enquête tevredenheid leerlingen	39	64
Ja, a.h.v. enquête tevredenheid ouders	27	44
Ja, a.h.v. enquête docenten over leerstofaanbod, maatwerk etc.	6	10
Overig, nl....	11	18
Nee, niet specifiek	3	5

Tabel 3.1l Analyse/evaluatie effecten beleid heeft geleid tot aanpassingen in het beleid (n=58)

	Ja	
	n	%
Ja,, op het gebied van aanbod, nl. ...	39	67
Ja, Op het gebied van leerlingbegeleiding, nl....	21	36
Ja, op het gebied van vakdidactiek, nl. ...	19	33
Ja, op het gebied van organisatorisch, nl....	28	48
Ja, op het gebied van overig, nl....	9	16
Nee	7	12

Tabel 3.1m Voorbeelden van de gedane aanpassingen (=selectie uit gegeven antwoorden)

Op het gebied van aanbod
- Invoering aparte klas
- Invoering Cambridge Advanced Certificate
- Meer keuzemogelijkheden geïntroduceerd
- Ontwikkelen doorlopende lijn extra aanbod richting bovenbouw
- Extra differentiatie-uren
Op het gebied van leerlingbegeleiding
- Extra scholingsaanbod voor docenten
- Leerlijn 'vaardigheden' verbreden in de onderbouw
- Selecte groep docenten en mentoren voor deze leerlingen
- Vaker individuele gesprekken, op initiatief van docent
Op het gebied van vakdidactiek
- Extra leerlijnen
- Meer aandacht voor compacten
- Extra inzet ICT
- Differentiatie als speerpunt
Op het gebied van organisatorisch
- Aparte clustering van vakken
- Aparte coördinatoren aangesteld
- herschikking leerlingen
- Aanpassingen rooster
- Ontheffingen voor excellente leerlingen
Op het gebied van overig

- De beoordeling van de leerlingen is de laatste jaren steeds meer gericht op de beoordeling van de competentie-beheersing.
- Drempel voor inschrijving tweetalig onderwijs is aangepast

Tabel 3.1n Periode dat het beleid voor onderwijs aan best presterende leerlingen onderdeel is van het onderwijskundig beleid (n=97)

	Ja	
	n	%
Sinds 1-2 jaar	15	16
Sinds 3-4 jaar	26	27
Sinds 5-6 jaar	18	19
Anders, namelijk ...	28	29
Niet van toepassing	10	10

Tabel 3.1o Percentage van de leerlingenpopulatie waarop de school zich richt bij het beleid voor het onderwijs aan best presterende leerlingen (n=97)

	Ja	
	n	%
Ja, maar minder dan 20%	13	13
Ja, ca. 20%	12	12
Ja, meer dan 20%	11	11
Anders, namelijk ... ¹⁾	21	22
nee	40	41

1) Toelichting bij op deze antwoordcategorie obv open antwoorden

Tabel 3.1p Afspraken met vo-scholen in de regio over een gevarieerd en complementair extra aanbod (n=97)

	Ja	
	n	%
Ja, er zijn afspraken	36	37,1
Nee, er zijn geen afspraken	61	62,9

Tabel 3.1q Vormen van samenwerking met derden (n=97)

	Ja	
	n	%
Samenwerking met een hogeschool	40	41
Samenwerking met een universiteit	72	74
Samenwerking met sport- of kunstinstellingen	31	32
Samenwerking met bedrijven	49	51
Samenwerking met basisscholen	44	45
Samenwerking met overige instellingen	29	30
Geen vorm van samenwerking	7	7

Tabel 3.1r Consequenties voor het personeelsbeleid (n=97)

	Ja	
	n	%
Ja, er zijn specifieke docenten belast met begeleiding	72	74
Ja, er is specifieke werving van docenten	32	33
Ja, scholing van team(s) voor maatwerk	43	44
Ja, scholing/coaching van individuele docenten voor maatwerk	45	46
Ja, anders nl. ...	22	23
Nee, geen consequenties	4	4
Niet van toepassing	3	3

Tabel 3.1s Hindernissen bij realiseren beleid (n=97)

	Ja	
	n	%
Ja, op het gebied van personeel namelijk...	39	40
Ja, op het gebied van toetsing namelijk...	8	8
Ja, op het gebied van wet- en regelgeving namelijk...	21	22
Ja, op het gebied van financiën namelijk...	55	57
Ja, op het gebied van organisatorisch namelijk...	43	44
Ja, anders nl...	14	14
Nee, geen hindernissen	13	14
Niet van toepassing	2	2

Tabel 3.1t Voorbeelden van genoemde hindernissen (=selectie uit gegeven antwoorden)

Op het gebied van personeel
- 80% parttimers
- aanbod van geschikte eerstegraders relatief klein
- aanvullende scholing nodig
- behoefte bestaat om specifieke docenten structureel op deze groepen te plaatsen
- bevoegdheden
- lastig om goede deskundigheid te vinden
Op het gebied van toetsing
- "genormeerde" toetsen van bv CITO weinig passend voor doelgroep
Op het gebied van wet- en regelgeving
- bij eerder afleggen van CE voor één of meer vakken het in het examenjaar toch moeten voldoen aan het invullen van de onderwijstijd van 700 klokuren
- geen flexibele examinering
Op het gebied van financiën
- aan ouders moet een extra bedrag gevraagd worden
- afdeling is klein en de bekostiging is van dien aard dat dit leidt tot grotere groepen
- breed aanbod werkt kostenverhogend
- docenten kunnen eigenlijk geen extra taken doen in dit kader wegens de werkdruk.
- door de aanhoudende bezuinigingen is het lastig te realiseren wat je allemaal zou willen
- extra begeleidingskosten
Op het gebied van organisatorisch

- ambitieniveau is hoog, maar kleinschaligheid beperkt ons
- begeleiding talentleerlingen gebeurt in middagen: probleem met beschikbaarheid begeleiders
- dit doorbreekt de klassenstructuur
- beschikbaarheid begeleidende docenten om het gewenste maatwerk te leveren.
- inroosteren meerdere vakken in de vrije ruimte en combinaties van vakken
- roosterproblematiek

Op het gebied van anders

- cultuurverandering om maatwerk te geven en vraaggestuurd te werken
- oud gedrag dat innovaties nekt
- regionale ligging t.o.v. universiteiten en culturele instellingen
- tegengestelde visies op excellentie

Tabel 3.1u Doelstellingen uit bestuursakkoord expliciet opgenomen in schoolbeleid (n=97)

	Ja	
	n	%
De gemiddelde score op het eindexamen van de 20% best presterende vwo-leerlingen is in 2015 gestegen met 0,2 punt ten opzichte van 2010	31	32
[...] 100% van de leraren werken opbrengstgericht	49	51
Alle leraren stemmen de instructie, de verwerking en de onderwijstijd af op verschillen in ontwikkeling van leerlingen	57	59
Het percentage leerlingen dat examen doet in een vak op een hoger niveau, is in 2015 gestegen (geldt voor de school als geheel, niet voor het vwo)	8	8
In 2015 wordt aan nagenoeg alle excellente en hoogbegaafde leerlingen maatwerk geboden.	25	26
Geen	18	19

Tabel 3.1v Meting voortgang doelstellingen (n=77)

	Ja	
	n	%
Ja, aan de hand van cohortanalyse	34	43
Ja, aan de hand van tussentijdse instroom	10	13
Ja, aan de hand van analyse schoolexamens	47	59
Ja, aan de hand van analyse centraal examens	54	68
Ja, aan de hand van toelating leerlingen in vervolgonderwijs	3	4
Ja, anders nl. ... ¹⁾	29	37
Nee	5	6

1) Toelichting bij op deze antwoordcategorie obv open antwoorden

3.2. Oordelen inspecteurs bezochte vwo-afdelingen

De inspecteurs hebben op alle bezochte vwo-afdelingen een overzichtsformulier ingevuld met hun oordelen over de aandachtsgebieden ambitieuze schoolcultuur, differentiatie (en maatwerk) en opbrengstgericht werken. Het overzichtsformulier is door de inspecteurs ingevuld voor 46 scholen; dit is een respons van 92 procent.

3.2.1 Aandachtsgebied ambitieuze schoolcultuur

Tabel 3.2a Themavragen ambitieuze schoolcultuur

	Ja	
	n	%
Heeft de school in algemene zin doelen opgesteld t.a.v. de prestaties en competenties van de (potentieel) best presterende leerlingen? (n=42)	26	62
Heeft de school de organisatie van het onderwijs aangepast om (individueel) maatwerk te kunnen bieden? (n=40)	27	68
Ondervindt de school hindernissen als het gaat om het bieden van maatwerk. (n=42)	21	50

Tabel 3.2b Themavragen ambitieuze schoolcultuur (n=42)¹

	slecht - onvoldoende		voldoende		goed	
	n	%	n	%	n	%
In welke mate zijn de opgestelde doelen t.a.v. de prestaties en competenties van de (potentieel) best presterende leerlingen voldoende ambitieus?	15	36	17	40	3	7
Worden er binnen de vakgroepen en/of docententeams concrete afspraken gemaakt over afstemming of differentiatie?	28	66	12	29	2	5
De school laat docenten effectief scholen in het bieden van individueel maatwerk voor deze leerlingen.	11	26	29	69	2	5
In welke mate dragen andere factoren bij aan een ambitieus leerklimaat (leerlingen, team, schoolleiding, bestuur)?	4	10	27	64	8	19

¹ Niet te beoordelen is niet in de tabel opgenomen

Tabel 3.2c Percentage afdelingen dat als voldoende of goed is beoordeeld

	voldoende / goed
De school heeft een aanbod dat afgestemd is op (hoog)begaafde leerlingen (n=45)	84%
De school heeft een aanbod dat past bij haar eigen doelen (n=45)	96%
Het aanbod is afgestemd op het vervolgonderwijs of de beroepspraktijk (n=44)	82%
De school programmeert voor iedere leerling voldoende onderwijstijd (n=46)	100%
De school kent een op ondersteuning en begeleiding gerichte cultuur (n=48)	98%
De school is gericht op het stimuleren van talent (n=47)	91%
De school is gericht op het leveren van (intellectuele) prestaties (n=47)	91%
De schoolleiding stuurt via haar personeelsbeleid op het realiseren van de onderwijskundige doelen van de school (n=44)	91%

3.2.2 Aandachtsgebied Differentiatie (en maatwerk)

Tabel 3.2d Themavragen differentiatie (en maatwerk) (n=42)

	Ja	
	n	%
De school heeft specifiek beleid om deze leerlingenmaatwerk te bieden, in en/of buiten de klas.	31	74

Tabel 3.2e Themavragen differentiatie (en maatwerk) (n=42)¹

	slecht - onvoldoende		voldoende		goed	
	n	%	n	%	n	%
Differentiatie voor deze leerlingen wordt pro-actief ingezet door docenten.	31	73	11	26		
Deze leerlingen maken gebruik van ruimte voor verbreding en/of verdieping van de lesstof.	10	24	30	71	2	5
Deze leerlingen worden uitgedaagd op hun eigen niveau.	11	26	30	71	1	2
Individuele trajecten en maatwerk worden door het docententeam uitgevoerd.	12	29	30	71	-	-
Maatwerk wordt aangetoond en geborgd.	22	52	20	48	-	-

¹ Niet te beoordelen is niet in de tabel opgenomen

Tabel 3.2f Percentage afdelingen dat als voldoende of goed is beoordeeld

	voldoende / goed
De leerlingen maken efficiënt gebruik van de onderwijstijd (n=49)	98%
De onderwijsactiviteit heeft een doelgerichte opbouw (n=47)	89%
De leraar geeft begrijpelijke uitleg (n=47)	100%
De leerlingen zijn actief betrokken (n=47)	96%
De leerlingen krijgen effectieve feedback op hun leerproces (n=47)	83%
De leraar stimuleert de leerlingen tot het leveren van hoge prestaties (n=46)	76%
De leraar stimuleert leerlingen tot denk- en leerstrategieën. (n=46)	78%
De leraar stemt de instructie af op verschillen tussen leerlingen (n=45) w.o.	36%
De leraar richt zich ook op sterkere en zwakkere leerlingen (n=41)	59%
De leraar zet leerlingen die minder instructie nodig hebben alvast aan het werk (n=41)	28%
De leraar geeft extra of aanvullende instructie aan groepjes leerlingen of individuele leerlingen (n=41)	52%
De leraar stemt de verwerking af op verschillen tussen leerlingen (n=44) w.o.	27%
De leraar geeft leerlingen die dat nodig hebben meer en extra oefenmogelijkheden (n=40)	35%
De leraar geeft leerlingen die dat nodig hebben de mogelijkheid tot overslaan (compacten) en verrijken (n=40)	36%
Leerlingen kunnen werken met individuele leervragen en doelen (n=40)	45%

3.2.3 Aandachtsgebied opbrengstgericht werken

Tabel 3.2g Themavragen opbrengstgericht werken (n=42)

	Ja	
	n	%
Bepaalt de school welke groep leerlingen potentieel tot de 20% best presterende leerlinge behoort?	27	64%
Heeft de school specifieke opbrengstdoelen gesteld voor deze groep?	9	21%
De school heeft specifiek onderwijskundig beleid om de prestaties van de (potentieel) beste presteerders te verhogen?	26	62%
Stelt de school specifieke verbeterplannen (op schoolniveau) op om de resultaten van deze leerlingen te verhogen?	22	52%
Formuleert de school dit beleid in de openbare schooldocumenten?	26	62%
Is dit beleid smart geformuleerd?	11	26%
Meet de school haar voortgang t.o.v. de doelstelling in het bestuursakkoord?	18	43%
Heeft de school aantoonbaar voortgang geboekt t.a.v. de doelstelling in het bestuursakkoord?	19	45%

Tabel 3.2h Percentage afdelingen dat als voldoende of goed is beoordeeld

	voldoende / goed
De school heeft een aanbod voor de referentieniveaus taal dat past bij alle leerlingen (n=37)	89%
De school heeft een aanbod voor de referentieniveaus rekenen dat past bij alle leerlingen (n=37)	89%
De leraren gebruiken bij de vormgeving van hun onderwijs de analyse van de prestatie van de leerlingen (n=40)	42%
De school volgt systematisch de vorderingen van de leerlingen aan de hand van genormeerde toetsen (n=47)	72%
De school bepaalt wat de onderwijs- en ondersteuningsbehoefte is van individuele of groepen leerlingen (n=47)	98%
De school heeft doelen gesteld die erop gericht zijn om achterstanden te bestrijden (n=43)	77%
De school voert de ondersteuning planmatig uit (n=48)	100%
De school evalueert systematisch de opbrengsten (n=47)	98%
De school werkt doelgericht aan de kwaliteit van de opbrengsten. (n=47)	91%
De school evalueert systematisch het onderwijsproces (n=48)	90%
De school werkt doelgericht aan de verbetering van het onderwijsproces (n=48)	90%
De school borgt de kwaliteit van het onderwijsproces (n=47)	55%
Alle indicatoren opbrengstgericht werken voldoende (n=36)	18%

Colofon

Inspectie van het Onderwijs
Postbus 2730 | 3500 GS Utrecht
www.onderwijsinspectie.nl

2015-09 | gratis
ISBN: 978-90-8503-358-5

Een exemplaar van deze publicatie is te downloaden vanaf de website van de
Inspectie van het Onderwijs: www.onderwijsinspectie.nl.

© Inspectie van het Onderwijs | April 2015